

MĂRTURII DESPRE LUPTA PENTRU UNITATE NAȚIONALĂ A SODALILOR SIBIENI (1867—1918)

de
LIDIA STOIA, MIRCEA STOIA

După înăbușirea revoluției de la 1848—1849, în Transilvania au apărut, odată cu abolirea iobăgiei și restrângerea privilegiilor breslelor meșteșugărești, perspective mai favorabile pentru dezvoltarea relațiilor de producție capitaliste în toate ramurile economiei, cu toate că acest proces obiectiv era încă frânat de puternice rămășițe feudale.

Confirmarea actului din 1848, de desființare a iobăgiei, prin patentele urbariale din 1853 și 1854, a însemnat primul pas făcut în direcția dezvoltării relațiilor capitaliste în agricultură, unde în deceniile următoare mulți mici producători s-au ruinat și au fost „nevoiți să-și vîndă forța de muncă”¹. De asemenea, în dezvoltarea industriei, menținerea breslelor cu caracterul lor exclusivist, „pe care stadiul pătrunderii relațiilor moderne de producție le golise de conținutul lor economic”,² constituia o piedică în creșterea forțelor de producție capitaliste. Din această cauză, în Transilvania procesul de trecere de la producția meșteșugărească la producția de fabrică se va dezvolta destul de lent. În aceste împrejurări istorice, care au devenit specifice unei provincii, căreia politica economică habsburgică i-a destinat în primul rînd rolul de furnizoare de materii prime și de piață de desfacere pentru mărfurile austriece, reprezentanții gîndirii economice românești, dintre care menționăm pe Gheorghe Barițiu, P. Vasici, N. Cristea, Ioan Roman și B. Baiulescu, deși au subliniat în scrierile lor superioritatea industriei față de manufacturi și meserii, au fost nevoiți, din cauza situației social-economice și naționale în care se găseau românii transilvăneni, să acorde o atenție sporită meseriilor.

Prin promovarea în rîndul poporului român a meseriilor s-a urmărit nu numai consolidarea forței economice și politice a burgheziei românești, ci și formarea unei clase de mijloc, care urma să facă legătura între „inteligență” și clasa țărănimii noastre. Constatînd lipsa acestei clase sociale de mijloc, Bartolomeu Baiulescu arată că, prin formarea

¹ *Istoria României*, vol. III, Ed. Academiei, București, 1964, p. 1010.

² Ioana Cristache Panait, *O cerere a meseriașilor și negustorilor din București, de la 1866 pentru repaus duminical*, în *Studii*, 1969, nr. 2, p. 303.

acesteia, noi „facem un serviciu însemnat nu numai indivizilor respectivi, asigurînd multor români pîinea de toate zilele, dar ne creem și o burghezie, creem factori care să ne arate orașe românești, creem o clasă mijlocie, creem sucursale comercianților români, creem puterea țării“³.

Dacă pînă la revoluție, regulamentele de breslă interziceau primirea la meserii a fiilor de iobagi români, după 1851, odată cu publicarea „instrucțiunii provizorii“ de către guvernul absolutist de la Viena, s-a produs „prima mare breșă în privilegiile breslelor“⁴ și s-a deschis un cîmp larg de activitate pentru toți locuitorii Transilvaniei care puteau proba că au învățat o meserie.

Din această epocă, cînd dezvoltarea relațiilor capitaliste a grăbit fenomenul de dezagregare a breslelor conservatoare, s-a desfășurat în toată Transilvania, din dispoziția episcopului Andrei Șaguna, „în tot locul și în toate prilejurile“⁵, acțiuni sistematice de lămuriri în popor a celor mai importante prevederi din această dispoziție. Concomitent s-a desfășurat în această direcție și o susținută propagandă în presa sibiană, unde s-au publicat o serie de articole despre însemnătatea meseriilor⁶.

Odată cu formarea unei pături de meseriași români se trece, din 1857, la primele îndemnuri concrete de organizare a meseriașilor noștri în reuniuni cu caracter profesional și cultural⁷.

Deși au existat în perioada absolutismului habsburgic asemenea preocupări de asociere a meseriașilor români, acestea nu s-au putut realiza din cauza opoziției vechilor bresle conservatoare.

Abia în timpul regimului liberal habsburgic, începînd din 1861, vechile propuneri de asociere a meseriașilor români au fost transpuse în viață de către profesorul Nicolae Cristea, redactor la ziarul „Telegraful Român“.

Încă din anii de studii de la Leipzig, el a urmărit cu deosebită atenție sistemul de organizare al meseriașilor germani, pe care l-a comparat, după ce a revenit la Sibiu, cu starea de inferioritate social-economică a meseriașilor români transilvăneni, care singuri, neorganizați, aveau de întîmpinat din partea autorităților habsburgice și a breslelor, încă destule greutăți în practicarea liberă a meseriilor.

Începînd din 1866, Nicolae Cristea a trecut, atît prin activitatea de propagandă desfășurată în cadrul *Telegrafului Român*, cît și direct, prin

³ B. Baiulescu, *Despre unele mijloace care ar putea ameliora starea materială a poporului român, în Transilvania*, 1875, nr. 20, p. 227.

⁴ C. Göllner, *Contribuții la istoricul luptei calfelor din Transilvania împotriva regimului reacționar al breslelor (1849—1860)*, în *Studii*, 1968, nr. 4, p. 124.

⁵ T. Chirilă, *Reuniunea culturală-națională a meseriașilor români din Sibiu*, Sibiu, 1946, p. 4; Paul Abrudan, „*Reuniunea sodalilor român din Sibiu*“ — prima asociație profesională a muncitorilor români din Transilvania, în *Studii și comunicări*, 19, Sibiu, 1975, p. 157—172.

⁶ V. Roman, *Culegere de învățături pentru popor*, în *Telegraful Român*, 1857, p. 248, 252, 256, 260.

⁷ V. Roman, *Reuniunile binefăcătoare*, în *Telegraful Român*, 1857, nr. 99, 100, 101, 102.

diferite deplasări la atelierele meșteșugărești, să lămurească pe meseriașii români din Sibiu și din împrejurimi ca să constituie o reuniune profesională. După o serie de consultări cu meseriașii români s-a format un comitet provizoriu pentru a elabora statutele de organizare a reuniunii profesionale. La începutul lunii martie 1867, comitetul provizoriu a prezentat autorităților sibiene trei exemplare din proiectul de statute, împreună cu cererea meseriașilor sibieni de înființare a „reuniunii“. Concomitent cu demersurile făcute pentru aprobarea statutelor, comitetul provizoriu — condus de N. Cristea — a lansat un apel către românii sibieni și din alte localități pentru a sprijini material înființarea acestei asociații de meseriași⁸.

La 4 aprilie 1867, Guberniul Transilvaniei din Cluj, după ce a examinat cererea meseriașilor români, anunță că a trimis „la dispoziția onoratului magistrat sibian două exemplare din statutele Reuniunii sodalilor români din Sibiu, prevăzute cu clauza de confirmare“⁹, ordonând ca unul din exemplare să fie predat lui Nicolae Cristea. Pe baza aprobării guberniale nr. 6181, comitetul fondator constituie legal „Reuniunea sodalilor români din Sibiu“.

La prima adunare generală a „Reuniunii“, din 12 mai 1867, care s-a ținut în sala Seminarului Andreian din localitate, au participat, pe lângă cei 28 de sodali și 2 maiștri, un numeros public, încît sala era arhiplină. Cu acest prilej festiv, Nicolae Cristea a vorbit despre apariția și dezvoltarea meseriilor la diferite popoare europene, subliniind totodată și cauzele care au împiedicat dezvoltarea meseriilor în rîndurile poporului român din Transilvania.

După constituire, reuniunea a început să desfășoare la Sibiu o intensă activitate profesională și culturală, alături de „Astra“ și celelalte așezăminte de interes național românesc din localitate, bucurîndu-se în tot cursul existenței sale de sprijinul și ocrotirea lor.

Statutele originale, recent descoperite la Arhivele Statului din Sibiu, reflectă în cele 11 articole ideile esențiale care au fundamentat în decursul vremii activitatea ei administrativ-organizatorică și profesional-culturală.

În primul articol din Statute se arată că scopul „Reuniunii“ este „înaintarea în cultură, cu deosebire însă înaintarea în cîștigarea cunoștințelor reale“¹⁰. Din această formulare reiese că scopul principal al reuniunii era să asigure procesul de instruire profesională și culturalizarea sodalilor.

⁸ *Telegraful Român* din 12 martie 1867.

⁹ Arhivele Statului Sibiu, *fond comitatul Sibiu*, doc. nr. 53/18

¹⁰ *Ibidem*.

Mărturiile vremii relevă, în legătură cu aceasta, că „scopul Reuniunii în genere este frumos și folositor, am putea zice sublim, fiindcă inițiatorii n-au avut în vedere simplu numai meseriile, ci și înmulțirea cunoștințelor trebuincioase pentru meseriașii români. Acest scop nu se putea așa ușor ajunge. Inițiatorii au văzut d(e) e(xemplu) că pentru meseriași nu ajunge să-și cunoască numai meseria. Meseriașul trebuie să aibă cunoștințe despre înlesnirile prin care purtarea meseriei sale să fie scutită de obstacole, fie în procurarea materialului bun, trebuincios, fie în sporul grabnic al produselor sale industriale. Un meseriaș numai atunci are succese strălucite, când din material bun e în stare să producă în timp scurt produse de industrie multe și bune. Nu mai puțin este de lipsă pentru un meseriaș să știe unde și când își poate desfăcu produsele sale mai cu înlesnire și mai cu preț¹¹.”

În acest scop se prevede că toți membrii reuniunii sînt datori să participe la activitățile săptămînale organizate de aceasta. În programul acestor întruniri săptămînale, de care depindea perfecționarea în meserie și ridicarea cunoștințelor generale, figurau diferite prelegeri despre meserii și industrie, ore destinate pentru învățarea de cîntece naționale și alte ore de instruire în aritmetică, scriere și citire.

Tot pentru atingerea acestui țel s-au inițiat o serie de forme de manifestare publică din care desprindem pe cele mai importante:

a) expozițiile industriale; b) ședințele literare; c) manifestările cu caracter cultural și politic.

a) *Expozițiile industriale*. Încă de la adunarea generală din 20 decembrie 1867, N. Cristea a subliniat în prelegerea sa despre *Influența culturii și științei asupra societății omenești* că numai cunoașterea profundă a meseriilor îi va ajuta pe membrii reuniunii să facă față avîntului și concurenței industriei, care cîștigă teren în urma introducerii căilor ferate¹².

Un mijloc practic și eficient de perfecționare profesională pentru sodalii sibieni au devenit expozițiile de produse meșteșugărești și casnice. Prin organizarea de expoziții publice, comitetul reuniunii a căutat să dezvolte în fiecare meseriaș simțul de emulație și gustul pentru perfecționare în domeniul profesiei sale. Urmărind să realizeze acest scop, comitetul reuniunii a organizat cît mai multe expoziții de produse la care să poată participa maistrul, calfa și chiar ucenicul. Cele mai reprezentative expoziții au fost cele organizate în anii 1892 și 1902.

În apelul către publicul român, din 20 aprilie 1892, lansat pentru strîngerea de fonduri pentru organizarea unei expoziții de către sodalii sibieni, Nicolae Cristea — după ce arăta rolul industriei și comerțului pentru bunăstarea popoarelor, subliniază că sodalii, „conduși de vederi de aceste“, s-au apucat să pregătească organizarea unei expoziții industriale.

¹¹ „Apel public“, în *Tribuna*, 1892, nr. 84, p. 334—335.

¹² *Ibidem*, document 53/1879.

Expoziția s-a deschis la 2 octombrie 1892, cu prilejul jubileului de 25 de ani de la înființarea reuniunii. La această expoziție 69 de meseriași din orașul și comitatul Sibiu au expus 172 produse industriale.

Așa cum s-a remarcat de contemporani, expoziția din 1892 a tins să demonstreze, în mod public, că „meseriașii români pe lângă toate dificultățile din trecut și prezent, încă năzuiesc a se apropia de soții lor de alte naționalități din patrie, mai favorite de soartă în trecut. Reuniunea crede, că prin aceasta face nu numai un lucru în sfera specialității sale, ci totodată și un lucru național-patriotic”¹³.

Din aceste aprecieri reiese clar nu numai tendința de a demonstra progresul realizat de sodalii români, dar și caracterul național al expoziției. Trebuie să menționăm de asemenea că în viața economică românească din Transilvania organizarea acestei expoziții a reprezentat prima manifestare industrială a meseriașilor români.

Peste 10 ani, la 19 octombrie 1902, reuniunea a organizat cea mai mare expoziție industrială de produse, la care au participat 725 sodali și meseriași din Sibiu și împrejurimi, unde au expus un număr de 3 486 produse. Tot acum, în cadrul expoziției au expus pentru prima oară 591 țărani și țărance din 76 comune transilvănene. Cu acest prilej, reuniunea condusă de noul președinte Victor Tordășanu, a căutat să realizeze o serie de deziderate majore pentru dezvoltarea vieții economice românești. Pentru atingerea acestui scop, s-a urmărit să se expună în ansamblu toate realizările obținute de meseriași și de industria casnică românească, să fie evidențiat aportul adus de țăranca română și totodată să fie afirmat cu acest prilej progresul românilor transilvăneni în domeniul economic. Tot în acest cadru expozițional s-au stabilit legături de colaborare cu reprezentanți ai vieții culturale și economice din România.

Din documentele reuniunii reiese că adeziunea față de această manifestare economică cu caracter național a meseriașilor noștri a fost unanimă. Iată cât de sugestiv și-a exprimat emoția sodalul Ionel Luch, angajat la „Chocolaterie française” din Viena: „Oricât de departe aș fi de patrie și de națiunea mea românească, mă țin și eu de meseriașii români”¹⁴.

Al doilea aspect remarcabil al expoziției a fost prezentarea unui război mecanic de țesut sistem „România”, care a fost importat pentru demonstrație în fața publicului vizitator. În toate zilele de vizionare el a stîrnit o adevărată „senzație”.

În privința exponatelor industriei casnice, în darea de seamă asupra expoziției se subliniază: „Poporul român își are industria sa proprie. Centrul acestei industrii îl formează cu deosebire lucrul de mînă femeiesc. Lucrul de mînă al țărăncii române se distinge nu numai prin fru-

¹³ *Tribuna*, 1892, nr. 84.

¹⁴ Arhivele Statului Sibiu, *fond Reuniunea sodalilor din Sibiu*, dosar nr. 2, document nr. 102/1902.

mușete și hărnicie, ci are în sine ceva particular, ceva ce îl deosebește de produsele de asemenea natură ale popoarelor conlocuitoare. Combinațiunea de forme și culori ale țesăturilor și cusăturilor românești caracterizează însăși firea femeii române. Pe scurt zis, lucrul de mână al femeii române este cel mai frumos decor al ei și una din mândriile noastre naționale¹⁵.

Cu prilejul expoziției s-au realizat utile contacte cu membrii Reuniunii de sodali din Transilvania, cu țărani și cu reprezentanți ai intelectualității din România.

Printre cei peste 800 de vizitatori ai expoziției au fost remarcați Eugeniu Carada, directorul Băncii Naționale a României, profesorul universitar Ion Bianu, senatorul Stroe Beloescu, D. Leca, director al Creditului Funciar din București, etc.

La organizarea acestei expoziții s-a remarcat în mod deosebit spiritul de sacrificiu și entuziasmul cu care au răspuns meseriașii și țăranii la chemarea reuniunii de a realiza o manifestare de asemenea amploare.

Rolul principal al expozițiilor organizate de Reuniunea sodalilor din Sibiu a fost să afirme viguros atât progresul vieții economice românești, cât și tendințele de unitate națională.

b) *Ședințele literare.* Conform hotărârii adoptate de comitetul reuniunii, la 10 martie 1898 s-a stabilit convocarea lunară „într-o zi de joi” a unei ședințe literare. Scopul urmărit prin organizarea acestor ședințe literare este arătat la 24 martie 1898 de Victor Tordășanu: „Judecînd după starea în care se află părinții meseriașilor noștri, în cea mai mare parte oameni muncitori de prin comune; judecînd mai departe după pregătirea școlară a băieților noștri ce intră la meserii și mai presus judecînd după soarta ce au ca învățăcei și în mare parte ca calfe, reuniunea noastră este chemată de a sprijini tot ce n-au putut face părinții meseriașilor noștri și tot ce nu a putut face școala. Să recunoaștem, că nu este nici o rușine a recunoaște, că numai puțini din membrii reuniunii noastre sînt din părinți cu slujbe și mai puțini din părinți cu avere¹⁶.”

În cadrul acestor ședințe literare, membrii reuniunii se îndeletniceau cu lecturi din literatura națională și din lucrări tehnice. Dacă la prima ședință literară au participat abia 10 meseriași, ulterior sălile de „convenire” au devenit neîncăpătoare pentru cei peste 300 de auditori, care manifestau un deosebit interes pentru cultura românească¹⁷. Cînd răsfoiești documentele Reuniunii sodalilor îți dai seama cît de revelator este faptul că în cadrul acestor ședințe literare s-a vorbit, s-a declamat din opera poetului Mihai Eminescu. Poezia acestuia a fost prezentată într-un adevărat ciclu, unde odată cu sentimentele de mîndrie națională și dragoste față de limba noastră, se exprimau aspirațiile de unitate culturală și națională.

¹⁵ *Ibidem*, document 125/1902.

¹⁶ *Ibidem*, dosar 1, doc. 147/1898.

¹⁷ Traian Chirilă, *op. cit.*, p. 197.

Poeziile lui Octavian Goga și George Coșbuc au însuflețit și menținut trează conștiința națională, au cizelat vorba sodalilor și au cultivat tot timpul dragostea de limbă și de neam. Ecoul acestor ședințe literare a rămas viu în conștiința sodalilor care le-au frecventat. „Dacă citesc în ziare despre ședințele literare de la Sibiu — mărturisirea sodalului Teodor Cristea din Toplița — îmi vine parcă în momentul acela să plec acolo, să declamez și eu ceva sau să citesc vreun rînd¹⁸”

În acest climat de intensă viață culturală s-au evocat fragmente din viața și opera lui Ion Creangă și Alexandru Vlahuță. s-a descris activitatea literară desfășurată de Iosif Vulcan etc. Efectul acestor seri de literatură românească asupra tinerilor sodali poate fi demonstrat prin mărturiile documentare existente. În unul din aceste documente se arată că tînărul sodal Vasile Lucaciu, originar din părțile Dejului, cînd a sosit la Sibiu abia putea să pronunțe cîteva cuvinte în limba română. După trei luni de frecventare a ședințelor literare el a debutat în rîndul declamatorilor cu o lungă poezie populară intitulată *Blăstăm de mamă*, pe care a prezentat-o într-o curată limbă românească.

Problemele profesionale legate de specificul fiecărei meserii au fost de asemenea dezbătute în cadrul ședințelor literare, prin cursuri speciale de inițiere sau prin scurte prelegeri cu conținut tehnic predate de maiștri cu o bogată experiență profesională.

Impresia despre activitatea sodalilor în cadrul acestor ședințe literare este consemnată în documente. „E un adevărat deliciu sufletesc să ascuți partațiunile membrilor reuniunii. Înainte cu jumătate de oră, dalta, ciocanul și acul erau purtate în sudoarea feței lor de acei membri, care, setoși de progres și luminare, îi vezi acum declamînd cu simț, citind cu pricepere, cîntînd cu căldură¹⁹”.

În acest mod, prin conținutul lor instructiv-educativ, ședințele literare au adus o contribuție de seamă la consolidarea sentimentelor de solidaritate profesională și națională ale meseriașilor români.

c) *Manifestări publice și politice.* Pînă la 1900 manifestările cultural-artistice au avut un caracter restrîns, fiind organizate de obicei în cadrul reuniunii, iar uneori, în diferite momente jubiliare, cum au fost cele din 1878 și 1892, s-au prezentat în colaborare cu Reuniunea română de cîntări din Sibiu sau cu alte formații corale, o serie de reprezentații publice. Cu acest prilej, trebuie să arătăm că programele formației corale ale reuniunii au fost alcătuite pe baza partiturilor muzicale donate de Reuniunea română de cîntări.

La petrecerile însoțite de cîntări, declamații, jocuri și teatru, comitetul reuniunii a cuprins permanent în repertoriul corului sodalilor marșul *Deșteaptă-te române*, *Hora Griviței* de Carol Frühling, *Hora lucrătorilor* și diferite uverturi de A. Flechtemacher, *Cîntecul gîntei lătime*, muzica de E. Caudella, *Coroana Moldovei* de G. Humpel, *Hora Si-*

¹⁸ Arhivele Statului Sibiu, *fond Reuniunea Sodalilor Sibiu*, doc. 226/1901.

¹⁹ *Ibidem*, doc. 6/1901.

naia de C. Ventura și alte piese din repertoriul clasic și național românesc.

Prezentate sub această formă, reprezentațiile muzical-artistice ale sodalilor sibieni au stîrnit de cele mai multe ori „aplauze frenetice“ în rîndul spectatorilor români, sași sau maghiari.

Spre sfîrșitul secolului trecut, sub îndrumarea lui Victor Tordășeanu, asemenea manifestări cultural-artistice au devenit tot mai frecvente pe scenele sălilor de spectacole de la Sibiu. Tot în această perioadă, odată cu angajarea unui dirijor permanent, formația corală a fost completată cu soliste din despărțămîntul feminin, iar repertoriul a fost permanent îmbogățit cu noi compoziții românești și clasice²⁰.

Reprezentațiile comune cu formațiile corale ale meseriașilor sași au provocat nesfîrșite aplauze în rîndul spectatorilor români și sași, care au strigat alături în cor „Trăiască! și Hoch!“.

Același entuziasm l-au stîrnit în rîndurile spectatorilor și jocurile românești prezentate de sodali.

Din repertoriul teatral interpretat de sodali, enumerăm piesele: *Iorgu de la Sadagura*, *Arvinte și Pepelea* (de Vasile Alecsandri), *Vlăduțiuil Mădei* (de Ioan Lupeanu) etc. Aprecierile contemporane despre reprezentațiile de teatru ale reuniunii au consemnat valoarea și rolul educativ al pieselor interpretate de diletanții sodali, care în rolurile jucate nu au fost mai prejos decît diletanții din clasa cultă.

Un alt episod din activitatea sodalilor români oglindește atitudinea lor față de evenimentele din 1918.

În noile condiții social-politice de la sfîrșitul primului război mondial, cînd — „națiunea română conștie de drepturile și datoriile sale“ — s-a format, la 30 octombrie 1918, în zilele premergătoare mișcării revoluționare, Consiliul Național Român din Sibiu, care a luat măsuri de organizare politică și militară a locuitorilor români din 86 comune sibiene.

La adunarea de constituire a Consiliului Național, care s-a ținut în clădirea „Astrei“ din Sibiu, unde s-a ales un comitet de conducere, format din 10 membri, condus de Andrei Bărseanu, președintele „Asociațiunii“.

Trebuie să subliniem că, din primele zile ale activității sale, acest Consiliu Național a invitat, într-o perioadă de tulburări sociale și incidente sîngeroase, de la Sibiu și Sebeș și din comunele Veștem, Miercurea, Dobîrca, Armeni, etc. să participe la unele din ședințele sale pe tipograful George Poponea, unul din membrii marcanți ai Reuniunii sodalilor din Sibiu.

Menținerea numai a lui G. Poponea în postura de colaborator în cadrul Consiliului Național i-a nemulțumit pe fruntașii sodalilor sibieni. Pentru a obține o reprezentare corespunzătoare cu ponderea lor social-economică, sodalii, sprijiniți de țărani, adresează președintelui Andrei

²⁰ *Ibidem*, doc. 310/1900.

Bârseanu o întâmpinare, în care arată că „o lume întreagă trebuie să știe că în ultimele decenii clasa meseriașilor români s-a întregit, a prosperat... și pe această bază ei pornesc de la deviza că, dacă fiecare națiune are dreptul liberei dispunerii de sine, deviză care a răsturnat sisteme învechite făurind o lume nouă“ și noi putem să „credem că fiecare individ, membru al oricărei clase din sânul națiunii îi revine acest indispensabil drept“ de a pretinde completarea pe baze democratice a Consiliului Național din Sibiu.

Din acest memoriu, semnat de 84 meseriași și țărani, se desprind clar revendicările lor politice. În contextul mișcării revoluționare din 1918 nu trebuie să ne surprindă această poziție de clasă a unei pături care, prin compoziția membrilor ei, era parte integrantă a mișcării muncitorești.

Pe baza dreptului lor de a dispune singuri de propria lor reprezentare, meseriașii sibieni — ținând seama de precipitarea evenimentelor politice, care nu permiteau atunci convocarea unei adunări reprezentative pentru alegerea unui nou Consiliu Național — apelează la judecata imparțială a președintelui Andrei Bârseanu, pentru a admite întregirea Consiliului Național cu 6 reprezentanți ai meseriașilor și 4 ai țăranilor.

Cu acordul Consiliului Național, unde revendicările au fost expuse de George Poponea, meseriașii au dat — la 14 noiembrie 1918 — mandat de reprezentare lui George Poponea, Ilie Șteflea, Iosif Marcu, Victor Tordășianu, Nicolae Bratu și Ilie Stanciu, subliniind că în „aceste momente fiecare român de bine, trebuie să se ridice peste micile patimi, să uite trecutul cu toate durerile lui și, dând mâna cu toții, fără deosebire de clasă, neclintiți, să stăruie la înfăptuirea idealului nostru național“²¹.

Conștienți de importanța acestui moment istoric, reprezentanții meseriașilor români s-au încadrat în spiritul acestui ideal național, angajându-se să acorde un ajutor eficient la tipărirea și difuzarea miilor de manifeste și declarații emise de Consiliul Național din Sibiu.

Ținem să semnalăm între aceste tipăriri în primul rând declarația *Hotărîrea noastră*, care s-a difuzat în 1 000 de exemplare la Adunarea Națională de la Alba-Iulia de către delegații sibieni, între care semnalăm prezența lui George Poponea, Ilie Stanciu, Ștefan Duca și Nicolae Bratu.

Tot în acest context de sprijinire a acțiunilor politice ale Consiliului Național se cuvine să amintim donația de 50 000 coale hirtie de ziar, pe care a făcut-o tipograful Nicolae Bratu. Tot acest tipograf s-a declarat de acord să sprijine acțiunea de editare a unui cotidian politic la Sibiu.

Și după Marea Adunare de la Alba Iulia sodalii sibieni au luat parte la toate evenimentele locale, remarcându-se prezența lor la festivitățile organizate pentru primirea generalilor Traian Moșoiu și Henri Berthelot.

²¹ *Idem*, fond *Astra*, dos. 616.

În încheiere, putem afirma, fără a greși, că atunci pentru toate clasele sociale ale poporului român problema fundamentală la ordinea zilei a fost încheierea procesului desăvîrșirii unității naționale.

Prin realizările ei profesionale și culturale, această reuniune s-a înscris, alături de celelalte reuniuni similare din Transilvania, în complexul de factori care au contribuit la împlinirea aspirațiilor de emancipare socială și culturală, de unitate națională a poporului român.

**TÉMOIGNAGES SUR LA LUTTE POUR UNITÉ NATIONALE
DES OUVRIERS DE SIBIU (1867—1918)**

(Résumé)

Ayant à la base une riche bibliographie de référence et une information documentaire inédite, l'ouvrage reconstitue des importants aspects de l'activité culturelle-nationale des ouvriers de Sibiu entre 1867—1918.